

На територіях аеропортів обслуговуються та базуються літаки та інші засоби авіаційного транспорту, які там експлуатуються, зберігаються і проходять технічне обслуговування. На летовищах заходу України розміщені переважно малогабаритні літаки та гелікоптери, більшість з яких вже вичерпали свій робочий ресурс. В аеропортах Львова, Ужгорода та Чернівців базувалися повітряні судна місцевих авіакомпаній, однак переважно вони вже виведені з експлуатації [3].

До індустрії авіаційних перевезень також належать авіакаси, які розташовані у всіх найбільших містах Західної України. Вони працюють переважно у кооперації з туристичними підприємствами (їх головними клієнтами), а також на території транспортних вузлів (вокзали, автостанції). Найбільше авіакаси серед міст Заходу України функціонує у Львові та Івано-Франківську, де діють аеропорти. Працюють такі авіакаси також у великих райцентрах (Дрогобич, Дубно) і містах-курортах (Трускавець).

В останні роки значні зусилля влади та приватних інвесторів спрямовані на розвиток авіаційного транспорту, особливо у великих містах Заходу України. У Чернівцях триває розпочата ще у 2006 році повна реконструкція аеропорту. У 2012 р. завершилися основні роботи з реконструкції ЗПС і аеровокзалу на львівському летовищі. Розроблені проекти модернізації аеропортів Івано-Франківська та Луцька. Для недовідомих аеропортів Тернополя і Рівного триває пошук приватних інвесторів для налагодження їх роботи. Також продовжується організація відкриття нових авіаліній з літовіщ Заходу України переважно до країн ЄС. Особливо зростає кількість авіарейсів до аеропортів Італії, Іспанії, Туреччини, куди спрямовані великі потоки робітників і туристів.

Серед перспективних напрямів розвитку авіатранспорту Західного регіону України є модернізація інфраструктури летовищ і організація нових авіаліній. Потребує також оновлення авіапарк, особливо вітчизняними середньомагістральними літаками типу Ан-140, які придатні для авіарейсів всередині країни та у близьке зарубіжжя. У процесі створення нових авіаліній можна виокремити наступні напрямки:

- 1) внутрішньоукраїнський – впровадження пересадочних і безпересадочних авіарейсів до найбільших міст України (Київ, Харків, Донецьк);
- 2) євроазійський – подальше створення авіаліній до найбільших летовищ Європи (Франкфурт, Лондон, Рим), країн СНД (Тюмень, Санкт-Петербург, Ташкент) і Близького Сходу;
- 3) трансокеанський – відновлення авіаліній до аеропортів США і Канади, щоб забезпечити безпересадочний політ до країн Північної Америки.

Безумовно слід продовжувати процес збільшення чартерних авіаперевезень до значних туристичних і курортних центрів Центральної Європи і Середземномор'я [3].

На сьогодні індустрія авіаційних перевезень представлена переважно в обласних центрах Західного регіону України, з них лише у чотирьох (Львів, Івано-Франківськ, Чернівці, Ужгород) діють аеропорти. Основною функцією працюючих летовищ є перевезення пасажирів, а інфраструктура авіаційного транспорту та парк авіатехніки потребують оновлення і модернізації. У найбільших містах регіону працюють авіакаси, в яких можна придбати квиток на літак в будь-який значний аеропорт світу. Перспективними напрямками розвитку індустрії та інфраструктури авіаційного транспорту на Заході України є розвиток бюджетних авіаперевезень, подальша модернізація аеропортів і відкриття нових авіаліній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ашфорд Н. Функционирование аэропорта / Ашфорд Н.; пер. с англ. В.И.Ноздрин. — М. : Транспорт, 1991. — 372 с.
2. Книга рекордів України. – Львів: Фіра-люкс, 1997. – 132 с.
3. Рудакевич І. Р. Суспільно-географічні проблеми розвитку авіаційного транспорту великих міст Західного регіону України / І. Р. Рудакевич // Географія і сучасність. Збірник наукових праць Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. — К. : Видавництво Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. — Вип. 22. — 2009. — С. 196 — 202.
4. Садловська І. П. Стратегічні напрями розвитку авіатранспортних підприємств: Монографія/ Нац. авіац. ун-т. – К., 2005.–147 с.

Пасічник А.

Науковий кривник – доц. Флінта Н.І.

АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Україна зі своїм ресурсним потенціалом є країною майже безмежних можливостей для організації активного й екстремального відпочинку. Екстремальні розваги – це нова конкурентна перевага для будь-якого туристичного місця або маршруту. В Україні є багато варіантів для розвитку таких напрямків, однак на сьогодні вони знаходяться, переважно, в стані перспективних розробок.

Формування попиту на екстремальні розваги є, по-перше, бажання туристів, по-друге, це елемент новизни, по-третє, екстремальні види спорту максимальна сприяють зняттю стресу і викиду надлишку енергії, яка найбільш характерна для людей середнього віку.

Відомо, що багато сучасних туристів люблять подорожі з елементами екстриму. Це можна пояснити багатьма причинами: одні віддають данину моді, шукають нові шляхи самовираження, інші, і таких більшість, - прагнуть позбутись щоденних навантажень й одержати свою дозу адреналіну. Екстрімом для

людини може бути будь-який вид діяльності, не звичний для неї, відмінний від звичайного способу життя, такий що викликає сплеск емоцій, своєрідний позитивний стрес (для певних категорій людей екстремальними є навіть поїздки верхи на конях або польоти на аеропланах чи малих літаках). Активний відпочинок - один із найкращих способів зняття напруги [11].

Питанням ефективного розвитку екстремальних видів туризму приділили увагу такі науковці, як А.Романов [11], Ю.Дмитрієвський [3], В.Гуляєв [1,2]. У їхніх працях проаналізовано розвиток екстремального туризму окремо по різних країнах, що є важливим для запозичення іноземного досвіду. Проте дана тема, враховуючи її актуальність, в Україні є малодослідженою і потребує наукового опрацювання.

Екстремальний туризм пов'язаний із певним ступенем ризику, або з позамежними фізичними або психічними навантаженнями в надважких умовах. Різноманіття видів екстремального туризму в наш час просто захоплює. Кожний вигадує щось особливо нове, аби лише привабити туристів та просто любителів гострих відчуттів. Турист вже змагається з природою: переборює гірські річки, гостює в небезпечних печерах, підкоряє гірські вершини. Такі види туризму відкривають найпрекрасніші та найпотаємніші куточки української природи, пропонують неймовірні можливості, але завжди пов'язані з небезпекою, тому вимагає хорошої фізичної та психологічної підготовки.

Головне в екстремальному туризмі — наявність природних умов для обраного виду відпочинку і досвідчених організаторів. Усі маршрути екстремального туризму мають різні категорії складності. Більшість не вимагають багаторічного досвіду і ретельних підготовок, і, як правило, вони під силу будь-якій здоровій активній людині.

Невід'ємний атрибут екстремального туризму — спорядження, спецодяг та належне взуття, які роблять екстремальний туризм дорогим. Від них значною мірою залежить життя туриста, і економити на безпеці не можна.

Найважливішим під час підготовки до проведення екстремального туру є ретельна його розробка з передбаченням різноманітних незвичайних ситуацій, які можуть виникнути при проходженні маршруту. Розробка туру включає такі етапи: вибір пунктів маршруту, ієрархізація цих пунктів, вибір пунктів початку та закінчення маршруту, після чого проводиться розробка схеми маршруту та його оптимізація. Розробка схеми маршруту та його програмне забезпечення є нерозривно пов'язаними паралельними процесами. Розрахунок вартості туру ґрунтується на проведених організаційно-технічних заходах з пошуку партнерів та укладених з ними угод [10].

До водних видів екстремального туризму відносять: рафтинг (спуск по гірських річках на байдарках), каякінг.

Рафтинг – спуск по гірських річках на байдарках. Гірські річки Карпат, особливо навесні, повноводні й дуже підходять для тренувань. На перспективу доцільно розробляти рафтинг-тури різної категорії складності. Застосовують від 1-2 розслабленої до 6-ої категорії складності.

Все більшої популярності на світовому ринку туристичних послуг набуває каякінг. Цей вид спорту розрахований на одну людину. Розрізняють три основні його напрямки: слалом, родео та сплав. Слалом – це вміння маневрувати на каяці, відчуваючи шлюпку й воду; родео – виконання різних трюків на шлюпці за рахунок особливостей рельєфу ріки; сплав – водний похід по гірській річці, часто з елементами гри, де необхідно подолати перешкоди у вигляді бочок, водяних валів та інших перешкод. Деякі особливо суворі любителі гострих відчуттів взагалі використовують для цього екстремального відпочинку плоту. Щоправда, влітку більшість річок міліють, тому варто ретельно підходити до вибору маршруту для екстремального відпочинку. Зате класичний водний туризм - один з найдешевших видів екстремального відпочинку.

Для створення водних маршрутів, що мають третю категорійну групу належать гірські річки Івано-Франківської області. Це добре освоєні туристами річки басейну Дністра: Чорний Черемош, Черемош, Білий Черемош, Прут, Стрий. До них останнім часом додано низку малих річок: притоків Черемошу, таких як Пробійна, Бистрець; притоки р. Стрий; верхів'я р. Прут. Це стало можливим у результаті розвитку порівняно нової техніки сплаву на каяках. Річки Карпат можна долати на каяках, байдарках, катамаранах, плотах. У залежності від сезону та виду суден маршрути на карпатських річках класифікуються до IV категорії складності з елементами V категорії. Маршрути карпатськими річками можна рекомендувати тільки групам, що мають досвід походів не нижче III категорії складності порожистими річками. Проходження таких перешкод як Ямницький пролом або поріг Прикарпатський на Пруті можна рекомендувати лише туристам з досвідом участі у водних походах IV категорії складності [4].

Найпопулярніші категорійні водні маршрути Івано-Франківської області у межах Карпатського регіону України

II категорія складності

рр. Чорна Тиса та Тиса: смт Ясиня — м. Рахів — смт Солотвино.

рр. Біла Тиса та Тиса: смт Богдан — м. Рахів — смт Солотвино.

рр. Черемош — Чорний Черемош і Прут: с. Красник — м. Вижниця — м. Чернівці.

рр. Білий Черемош, Черемош і Прут: гребля Марієн — с. Устеріки — м. Вижниця — м. Чернівці.

III категорія складності

рр. Чорний Черемош, Черемош і Прут: с. Буркут — с. Устеріки — м. Вижниця — м. Чернівці.

р. Прут: смт Ворохта — м. Яремче — м. Чернівці (з обносом порогу Прикарпатського і далі до мосту у м. Яремче).

IV категорія складності

р. Прут: смт Ворохта — м. Яремче — м. Чернівці (ускладнений з елементами V к. с. без проходження водоспаду Пробій) [5].

Більшість гірських рік Івано-Франківської області добре освоєні туристами: Чорний Черемош, Черемош, Білий Черемош, Прут. За останній час до них додалися маршрути малими річками — притоками р. Черемош (р. Пробійна, Бистрець); притоками р. Стрий; верхів'ями р. Прут. Це стало можливим завдяки порівняно нового типу суден — каяків. Ріки Карпат можна долати на каяках, байдарках, катамаранах, плотах.

Найкращий час для проходження річок Карпат — кінець квітня-перша декада травня, під час повені, коли танення снігів найбільш інтенсивне. Це стосується, в першу чергу, річок Прут, Чорний Черемош, Білий Черемош та малих приток, які придатні для проходження лише протягом кількох весняних днів.

Ріками Черемош та Тиса сплав можливий протягом усього теплого періоду року — з квітня по жовтень. Каньйонами Дністра на плотах можна проходити з травня по вересень. В залежності від сезону та виду суден маршрути на річках Карпат класифікуються до III категорії складності з елементами V. Ріки Карпат можуть бути прекрасним полігоном для міжсезонної підготовки до походів найвищих категорій складності. Маршрути по річках Карпат рекомендуємо групам туристів водників з різною підготовкою. Тут можуть здійснюватися походи різних категорій складності — від I до IV включно [6].

Отже, екстремальний туризм в Івано-Франківській області має усі необхідні умови для свого розвитку. Наявність природних ресурсів, які сприяють популяризації екстремального туризму в регіоні є хорошою основою для створення відповідної матеріально-технічної бази. Засоби розміщення та харчування є сконцентрованими у найбільш атрактивних місцях і потребують локалізації у пунктах проходження маршрутів. Найкращим рішенням цієї проблеми може стати будівництво туристичних баз, які зможуть обслуговувати як бюджетних туристів, так і більш матеріально забезпечених. Також нагальною проблемою є збільшення кількості працівників пошуково-рятувальних служб на період високої туристичної активності та оснащення пошуково-рятувальних служб усіма необхідними засобами для швидкої допомоги при виникненні надзвичайної ситуації.

Екстремальний туризм є одним з найперспективніших у світі, оскільки розвивається швидкими темпами. Все більше людей надають перевагу активному відпочинку, що передбачає подолання труднощів та небезпек, які чатують на туриста. Причому це стосується не тільки професіональних туристів, для яких ризик — це стиль життя, а й для простих людей. Екстремальний туризм приваблює своєю свободою, несподіваністю, сплеском адреналіну і незабутніми враженнями. Тому важливим є забезпечення комфорту та безпеки туристів під час подорожі [9].

З урахуванням наявного в Івано-Франківській області природного, економічного, наукового і технічного потенціалу, а також його історичних і географічних особливостей, стратегічна мета перспективного розвитку території полягає в тому, щоб на основі оптимального використання природи, матеріально-технічних, трудових і інтелектуальних ресурсів створити ефективну туристичну систему, яка забезпечить матеріальний добробут населення і екологічну безпеку цього краю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гуляев В. Г. Организация туристской деятельности. — М.: НОЛИДЖ, 2005. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/>
2. Гуляев В.Г. Формуляры, контракты, соглашения в туристской деятельности. — М.: ПРИОР, 1998. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/>
3. <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/>
4. Дмитриевский Ю.Д. Туристські райони світу. К., 2000. — 450 с. 17.
5. Личак І.С., Хоменко П.А. Водний туризм. Навчальний посібник. — Біла Церква, 2013. — 155 с. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/>
6. Найпопулярніші категорійні водні маршрути Карпатського регіону України. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.tourclub.com.ua/>
7. Приходько М.М., Парпан В.І. Природно-заповідні території та об'єкти Івано-Франківщини. — Івано-Франківськ, 2000р. [Електронний ресурс]. URL: <http://geosite.com.ua/>
8. Романов А.А., Саакянц Р.Г. География туризма. Учебное пособие / А.А. Романов, Р.Г.Саакянц. — М.: Советский спорт, 2002. — 464 с. [Електронний ресурс]. URL: <http://webspier.ru/>
9. Свида І.В. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту, 2011. — Випуск I (41). [Електронний ресурс]. URL: <http://tourlib.net/>
10. Смаль І. В. Основи географії рекреації і туризму. — Ніжин: Видавництво НДПУ ім. Миколи Гоголя, 2004. — 264 с. [Електронний ресурс]. URL: <http://tourlib.net/>
11. Шандор Ф.Ф., Кляп М.П. **Сучасні різновиди туризму**. — К.: Знання, 2013. — 334 с. — (Вища освіта XXI століття). [Електронний ресурс]. URL: <http://znannia.com.ua/>
12. Явкін В.Г., Руденко В.П., Король О.Д. та ін. Проблеми географії та менеджменту туризму: Монографія. — Чернівці: Рута, 2006. — 260с.

Мазурок Г., Хоптій І.

Науковий керівник — проф. Сивий М.Я.

КАТАСТРОФІЧНІ ПАВОДКИ НА РІЧКАХ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ: ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ ТА ОПТИМІЗАЦІЙНІ ЗАХОДИ

Паводок — це фаза водного режиму річки, що може багаторазово повторюватися в різні сезони року, характеризується інтенсивним підняттям рівнів води внаслідок дощів або сніготанення під час відлиг. Тобто це швидке, але короткочасне підняття рівня води в річці. На відміну від повені паводки виникають нерегулярно через інтенсивні дощі. Явище паводку сьогодні більш небезпечне, ніж 30-40 років тому. Самі